

Pressede polakker i byggeriet

Det er på villavejene, at problemerne med den polske arbejdskrafts løn- og arbejdsvilkår er størst. Det peger på, at det er deres danske kunder, der skal rettes henvendelse til, hvis forholdene skal forbedres.

KRONIK

Jens Arnholtz & Søren Kaj Andersen

Jyllandsposten, 25. april 2016

Trods opmærksomheden udgør udenlandsk arbejdskraft i byggeriet kun omkring 8 % af fuldtidsbeskæftigelsen i branchen. Det er kun lidt mere end for det samlede arbejdsmarked. Så hvorfor hører vi så meget om udenlandsk arbejdskraft i byggeriet? En årsag kan være, at der er mange udstationerede arbejdstagere i bygge- og anlægsbranchen. Det er særegent for branchen. Udstationerede arbejdstagere er typisk ansat i et andet EU-land, hvorfra deres arbejdsgiver har sendt dem til Danmark for midlertidigt at udføre en specifik bygge- eller anlægsopgave. Udstationerede er svære at få informationer om, fordi de ikke optræder i de almindelige statistikker. Med henblik på at kaste lys over gruppens løn- og ansættelsesvilkår har vi netop færdiggjort en undersøgelse, hvor vi har interviewet udstationerede polakker og tyskere i branchen.

Groft sagt deler arbejdsmarkedet for udstationerede polakker i byggeriet sig i to forskellige delarbejdsmarkeder; dels et på de store pladser, hvor de arbejder for store eller mellemstore virksomheder og dels et hvor opgaverne udføres for små virksomheder eller private husstande. Lønniveauet varierer meget mellem de to delarbejdsmarkeder. Polakkerne på de større bygge- og anlægsprojekter, får gennemsnitlig en timeløn på 119 kr.. Det er en løn, der ligger lige omkring mindstebetalingssatserne i de relevante kollektive overenskomster. Det er dog samtidig en løn, der ligger klart under de ca. 170 kr. i timen, som en gennemsnitlig dansk bygningsarbejder tjener. Dette hænger bl.a. sammen med, at danske arbejdstagere ofte vil have forhandlet en lokal aftale, der vil bringe timeløn-

nen højere op. Blandt udstationerede polakker, der udfører opgaver for små virksomheder finder vi lavere lønninger og allerlavest bliver lønningerne for dem, der arbejder for private husstande. Her får udstationerede polakker gennemsnitligt 83 kr. i timen for at renovere boliger, bygge carporte mv. Det er en løn der ikke bare ligger langt fra danske bygningsarbejderes løn, men også væsentligt under overenskomstniveauet.

Interviewene med tyskere viste, at der er en række gennemgående forskelle mellem udstationerede tyskere og polakker i branchen. Blandt de tyske udstationerede var hovedtendensen, at udstationeringen var en integreret del af deres arbejdsliv. 85 % af tyskerne var således ansat i virksomheden lang tid før, de blev udstationeret, og når de blev sendt ud, fik langt størstedelen både bolig- og transportudgifter betalt af deres arbejdsgiver. Blandt polakkerne havde omkring halvdelen ikke været ansat i virksomheden før udstationeringen til Danmark. Kun en tredjedel af polakkerne fik transportudgifterne dækket af deres arbejdsgiver og halvdelen fik boligudgifterne dækket. Mange måtte altså selv dække de ekstraudgifter, der er forbundet med at skulle rejse til og opholde sig i Danmark.

Disse ekstraudgifter påvirker også polakkernes vurdering af deres løn. Når vi spurgte ind til deres umiddelbare vurdering af den løn, de får, syntes omkring halvdelen, at lønnen var høj eller meget høj. Men når vi bad dem tage rejseomkostninger og prisniveauet i Danmark i betragtning, syntes et flertal, at lønnen var lav eller meget lav. Omvendt var tyskeres vurdering nogenlunde stabil, således at størstedelen fandt deres løn passende.

Også når det gælder arbejdstid og overtidbetaling, er der forskelle mellem tyskere og polakker. Den gennemsnitlige arbejdstid for de tyske udstationerede var således 45 timer om ugen og ca. halvdelen fik overtidbetaling, når de arbejdede mere end 40 timer på en uge. Blandt de polske udstationerede lå arbejdstiden gennemsnitligt på 55 timer om ugen og her var det kun 14 % der fik overtidbetaling, når de arbejdede mere end 40 timer om ugen. Accepten af de forholdsvis mange ugentlige arbejdstimer er sandsynligvis for begge grupper drevet af et ønske om, dels at tjene mest muligt, når man er væk hjemmefra, dels at få afsluttet arbejdet hurtigt, så man kan komme hjem igen. Men den manglende overtidbetaling for størstedelen af polakkerne betyder, at deres arbejdsgiver ikke betaler for den fleksibilitet, som de udstationerede arbejdere leverer, når de arbejder over.

Sammenligningen mellem tyske og polske udstationerede antyder, at det ikke er udstationering som sådan, men udstationering kombineret med nationale forskelle i løn og ansættelsesvilkår, der ligger bag de diskussioner, vi hører i byggeriet. Samtidig tegner oplysninger om løn og arbejdstid et billede af to forskellige udfordringer. På den ene side har vi de store byggepladser, hvor mange af de udenlandske virksomheder er overenskomstdækket. Overenskomstdækningen skyldes dels en stor indsats fra fagbevægelsen, men også at den megen op-

mærksomhed fra medierne har fået hovedentreprenører og offentlige bygherrer til at stille krav om overenskomst. Overenskomstdækning betyder dog ikke et fravær af problemer og diskussioner. For det første vidste mere end halvdelen af de udstationerede polakker ikke, om de var dækket af en overenskomst. Dette kan meget vel betyde ringe indsigt i egen rettigheder. For det andet har mange af de arbejdsretlige sager, der er blevet rejst over for udenlandske virksomheder omhandlet brud på arbejdstidsregler. Repræsentanter fra de udenlandske virksomheder hævder, at reglerne er uigennemskuelige og vanskelige at arbejde med. Fagforeninger mener omvendt, at de afsagte arbejdsretsdomme vidner om bevidst omgåelse af regler. Endelig er der også en vedvarende diskussion om priskonkurrence indenfor overenskomstens rammer, hvor fagforeningerne fremfører, at forbigåelsen af den lokale forhandling om løn knægter branchens mindstebetalingssystem, mens arbejdsgiverne fastholder, at alle satser indenfor den overenskomstmæssige ramme kan benyttes. Alt dette foregår dog indenfor rammerne af det overenskomstsistem, vi har kendt i mere end 100 år.

På den anden side har vi villavejene, hvor ganske små udenlandske virksomheder leverer billige løsninger til bl.a. parcelhusejerne. Her er der sjældent overenskomstdækning. Fagbevægelsen når kun i begrænset omfang ud til disse små og mindre virksomheder og de privatpersoner, der benytter sig af disse virksomheder. Det hører med til historien, at mange af de udstationerede arbejdstagere på denne del af arbejdsmarkedet juridisk set er selvstændige (enkeltmandsvirksomheder), hvorfor begreber som 'overenskomst' og 'løn' formelt set ikke har nogen relevans. Men vores samtaler med denne gruppe viser dog, at mange ser sig selv som 'lønmottagere' og at de ofte opfatter deres danske kunder, som den reelle arbejdsgiver. Det peger på, at det er deres danske kunder, der skal rettes henvendelse til, hvis forholdene skal forbedres.

FAKTA OM UNDERSØGELSEN:

149 polakker og 51 tyskere, der var udstationeret til bygge- og anlægsopgaver, er blevet interviewet på baggrund af et struktureret spørgeskema. Yderligere er 29 repræsentanter fra udenlandske virksomheder og 18 personer der har relationer til de udenlandske virksomheder/udenlandsk arbejdskraft i branchen blevet interviewet. Det drejer sig om bl.a. repræsentanter fra arbejdsmarkedsorganisationer, Arbejdstilsyn, revisorer og advokater.

Undersøgelsen er finansieret af Dansk Byggeri og 3F's Byggegruppe, og er blevet gennemført af FAOS, Forskningscenter for arbejdsmarkeds- og organisationsstudier, København Universitet.

FAOS
25.04.16